

Nagy K. Krisztina

A TEST, AMELY ELÁRUL

ADA D'ADAMO: *COME D'ARIA*. ELLIOT, 2023.

Ada D'Adamo olasz nyelvű, autobiográfiai ihletettséggű regénye 2023-ban jelent meg az Elliot kiadó gondozásában. Ugyanabban az évben elnyerte az egyik legrangosabb olasz irodalmi kitüntetést, a Strega Giovani-díjat, emellett a 2023-as Mondello-díjat és a 2023-as Flaiano-émlékdíjat.

Ada D'Adamo Ortonában született, Rómában élt, itt diplomázott a Nemzeti Táncakadémián, majd előadóművészeti szakon is. Táncművészként és szerkesztőként is dolgozott, de sok időt töltött a test tanulmányozásával, változásának megfigyelésével a kortárs színpadon, számos esszét írt a tánc és a színház témakörében. Súlyos fogyatékkal élő lánya ápolásának szentelte életét, de nem távolodott el teljesen a hivatásától sem, rendszeresen járt színházi és táncelőadásokra. Pár éve rosszindulatú mell-daganatot diagnosztizáltak nála. A fájdalmat és a haláltól való félelmet írással próbálta enyhíteni: a *Come d'aria* egy naplónak indult, a lányának címezve.

A regény referenciális olvasata elkerülhetetlen. Nemcsak a biográfiai alapja miatt, de a könyv megszületésének és utóéletének körülményei is hozzátesznek a körülötte kialakult intenzív érzelmi fogadtatáshoz: Ada D'Adamo nem sokkal azelőtt hunyt el rákban, hogy átvehette volna a Strega-díjat.

A *Come d'aria* a szerző szívszaggató élettörténetének egy részét örökíti meg. Bátor, szeretetteljesen fájdalmas emlékirat, erőteljes önéletrajzi történet, amely a halálos beteg édesanya és súlyos fogyatékkal élő lányának kapcsolatáról szól, a kislány születésétől kezdve. A narrátor, Ada, élete jelentős részében táncművész volt. A tánc közelében nőtt fel, és abban építette ki a testtel való költői, kreatív kapcsolatát. Amikor Ada Dariával várandós, épp egy fogyatékoságról és színházról szóló projekten dolgozik. A születendő kislányra gondolva meg van győződve róla, hogy egészséges lesz, hiszi, hogy az egyszerű és erős meggyőződés, hogy egészséges gyereket akar, elegendő lesz ahhoz, hogy megóvja őt bármi bajtól. Mikor Daria megszületik, az or-

vosok egy ritka és gyógyíthatatlan fejlődési rendellenességet diagnosztizálnak nála, amely következtében Daria súlyos fogyatékkal éli az életét. A betegség tehetetlen, áthatolhatatlan csendjét anyja egyedül fizikai közelséggel törheti át, ezért folyamatosan lánya mellett van, idővel megtanulja az ő élete és lánya fogyatékoságának ritmusát, azt, hogy a beteg lánya támogatásához az ő testének egészségesnek kell lennie. Ennek ellenére Daria gondozása közben Ada elhanyagolja a saját testére való odafigyelést, nem jár szűrővizsgálatra. Éppen az a test, amelyet gyerekkora óta művészetre, kreativitásra, megélhetésre „használ”, tanulmányoz és vigyáz rá, elárulja Adát: rosszindulatú mellrákot diagnosztizálnak nála. Ada jól tudja, hogy egy darab halált hordoz magában, de nem törik össze, hanem megragadja az élet apró pillanatait. Ezeket beszéli el a történet.

A címet *Mint a levegőből*-ként lehetne a legpontosabban fordítani, de egy nyelvi játékra épít: a *d'aria* (avagy a 'levegőből, égből') rájátszik az elbeszélő beteg kislányának, *Dariának* nevére. Így a cím *Mint Daria*-ként is olvasható, ami a 7. oldalon expliciten is kifejezésre kerül: „Te vagy Daria. Te vagy *D'ARIA*. Az aposztróf könnyed, megfoghatatlan anyaggá változtat téged.” (Az idézet fordítása itt és a továbbiakban tőlem származik – N. K.) Ez a könnyed megfoghatatlanság, a légiesség ellentétes azonban Daria beteg testének a nagyon is megfogható, érzékelhető súlyával, a betegség súlyával. Daria nem tud önállóan mozogni, Ada és élettársa, Alfredo számára fizikai nehézséggel jár az ő emelése, ellátása. A cím tehát egy paradoxonra épül: az anyai szeretet könnyedsége és a beteg gyerekről való gondoskodás fizikailag és érzelmileg nehéz terhe kettősségét sűríti magába.

A betegség súlya ellenére az elbeszélő táncos lendülete viszi előre az olvasót. A történetmesélés nem lineáris narratív rendet követ, hanem az idő tengelyén lépked, a fejezetek nem kronológiai sorrendben követik egymást, a gondolatok, emlékek, élmények rendezik őket. A struktúra mégis nagyon jól koreografált, logikusan átgondolt, arányos, az érzelmek leírása és a történetmesélés váltakozik benne. A *Come d'aria* így egy meglepően könnyed táncnak tűnhet élet és halál, betegség és gyógyulás között, ugyanakkor az élni akarás és az anyai szeretet kemény harca a test sorvadása, a halál ellen. Ezen állapotok fizikai és szellemi hullámozása közepette beszéli el Ada a beteg lányával közös történetét, anyaságának egyszerre szép, tragikus és hihetetlenül nehéz oldalát.

Ada és lánya élete teljesen összefonódik, abszolút és kölcsönös függőségben léteznek, küzdenek. „Ha van egy fogyatékkal élő gyermeked, akkor helyette sétálsz, helyette látsz, lifttel mész, mert nem tud lépcsőzni, autóval

mész, mert nem tud felszállni a buszra. Te leszel a keze és a szeme, a lába és a szája. Te helyettesíted az agyát. És apránként mások számára te is egy kicsit fogyatékos leszel.” Kettejük teste és lénye annyira eggyé válik, hogy Ada identitását is Daria és a betegség határozza meg. „Az, hogy valaki órán át kórházakban, rehabilitációs központokban, helyi egészségügyi hatóságoknál, orvosok, ápolók, gyógytornászok, fogyatékkal élők családjainak társaságában tölti életét, csak felgyorsítja az identitás fokozatos változásának folyamatát. Én nem én vagyok, hanem *Daria anyukája*.” Később, miután kiderül, hogy daganata van, a saját betegsége válik Ada identitásává: „Ez a daganat én vagyok, ez az én identitásom.

A regény pontos és könyörtelen nyelvezete erős érzéseket kelt az olvasóban. A szeretet és a kíméletlen szenvedés őszinte nyelvén szólal meg az elbeszélő, nem szépítve a legfájdalmasabb jeleneteket sem. Bár D’Adamo egy táncos könnyedségével ír a testről, a betegségről, a születésről, a halálról, ebben a táncban a lépések mégis súlyosak, jelentéstől nehezek. A *Come d’aria* felkavaró olvasmány, ugyanakkor nagyon mély kérdéseket vet fel. A megható történet rávilágít az anyai szeretet végtelenségére, de olyan gondolatok, dilemmák is megfogalmazódhatnak az olvasóban, hogy egy anyának fel „kell”-e áldoznia teljesen önmagát és életét, ha a súlyos fogyatékkal élő gyereke folyamatos ápolást igényel. Az író-narrátor ugyanis olyannyira elhanyagolja és feladja önmagát, hogy nem figyel oda a testére, nem jár vizsgálatokra, és emiatt nem veszik észre időben a daganatot, ami a könyvön kívüli, referenciális valóságban – mint utólag tudjuk – a halálához vezet.

A regény felkavaró jellege abban mutatkozik meg a leginkább, hogy azok a tragikus történések, amelyeket hajlamosak vagyunk gondolatban eltávolítani magunktól, és amelyekről hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy „velünk úgysem történhetnek meg”, megtörténnek az autobiografikus elbeszélővel. Annak ismeretében, hogy Ada D’Adamo meghalt, még megrendítőbb az olvasmány, és ott munkálkodhat az olvasóban az a kijózanító és nyugtalanító felismerés, hogy ilyen dolgok nemcsak a fikció világában vannak, hanem a valóságban is.

Nagyon egyedi olvasmány, megható, megrendítő, elgondolkodtató. Felmerülhet, hogy elsöprően pozitív fogadtatásához hozzájárult az író gyorsan bekövetkezett halála is, de a tragikus téma kemény valósága, hitelessége és kiváló nyelvi megragadása miatt mindenképpen érdemes elolvasni.